

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

Osmanlının son dönemlerinde, yıllar boyu çeşitli cephelerde süregelen ve yüz binlerce vatan evladının canına mal olan Birinci Dünya Savaşı başka ülkeler için, 1918 yılında bittiği hâlde, ülkemiz 1922 yılı sonuna kadar savaşa devam etmek zorunda kalmıştır. Cumhuriyet Türkiye'si böyle bir ölüm kalım savaşı sonucu tamamen yıkılmış bir ülke üzerinde kurulduğunda iktisadî ve sosyal gelişmesini sağlayacak, manevi güç ve ona yön veren Mustafa Kemal dışında bir imkânâna sahip değildi. Bu durumda Türkiye Cumhuriyetinin geleceğinin sağlam temellere oturtulabilmesi için Büyük Atatürk'ün önderliğinde **23 Nisan 1920**'de Ankara'da toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi, **2 Mayıs 1920**'de 11 bakandan oluşacak hükümetin kurulması ile ilgili 3 numaralı kanunu kabul etmişti. Bu hükümette **Atatürk**'ün de önem verdiği ve **“Siyasi ve Askeri zaferler ne kadar büyük olursa olsun, iktisadi zaferlerle taçlandırılmadıkça sürüp gitmez, sonuç devamlı olmaz. Düşmanlara karşı en kuvvetli silahımız iktisat hayatındaki gelişme, sağlamlık ve başarı olacaktır.”** sözleri ile desteklediği **İktisat Bakanlığı**' da bulunmaktaydı. Hükümetin programında mali ve ekonomik meseleler üzerinde önemle durulacağı da belirtilmişti. Ancak yukarıda belirtildiği gibi **1920-1922** yılları arasında Türkiye, **Kurtuluş Savaşı** içinde bulunduğundan, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin bu dönemdeki başlıca amacı yurdu istiladan kurtarmaktı. Savaşın gerektirdiği nedenlerle de, hükümet o sıralarda üretim ve endüstriye yatırım yapacak durumda değildi. Ancak Başta **Mustafa Kemal Atatürk** olmak üzere, yönetici kadro zaferden sonra prensip olarak siyasi ve ekonomik bağımsızlığı öngörmüştü. Lozan Konferansına ara verildiği sırada, **İzmir İktisat Kongresi** 1135 delege ile **17 Şubat- 04 Mart 1923**'de toplandı. İzmir İktisat Kongresinde, Yeni Türkiye'nin Ekonomik sorunları tartışıldı. Ayrıca, Lozan'da devamı istenen kapitülasyonlar ve diğer imtiyazların kabul edilmeyeceği de ifade ediliyordu. Bu devrede, ekonomik sorunları düzenlemek için kararlar alan İzmir iktisat kongresinde savaşlardan yorgun çıkan halka, ekonomik yön vermek ve harap olan yurdu kalkındırmak için yapılması gerekenleri tespit etmek amaçlanıyordu. İzmir İktisat Kongresi sonunda; kongreye katılanlar oybirliği ile **Misak-ı İktisadi** kabul ederek, çağdaş bir Türkiye için canla başla çalışmaya and içti. Yine burada **Mustafa Kemal Atatürk**'ün **“Bir milletin doğrudan doğruya hayatı ile alakadar olan iktisadiyatıdır. Milli hâkimiyet iktisadi hâkimiyet ile sağlanmalıdır.”** **“Bence halk devri, iktisat devri mefhumuyla ifade olunur. Öyle bir iktisat devri ki; onda memleketimiz mamur olsun, Milletimiz müreffeh olsun. Fakr-u fazilet bilmek felsefesine de iktisat devri hitam versin.”** sözleri de iktisat ve sanayiye verdiği değeri bir kez daha vurgulamaktadır.

REFORMLAR: Milli mücadelenin sonucunda, İstanbul, İzmir ve Adana'da hurda bir durumda olan birkaç dokuma fabrikası ile İstanbul'da harap bir askeri fabrika, ülkenin sanayi gücünü oluşturuyordu. Sanayi kuruluşlarını teşvik ve koruma amacıyla, 1927 yılında çıkarılan Teşvik-i Sanayi Kanunu, sanayinin tanımını yapmakta ve sınıflara ayırmaktaydı. Bu kanunun verdiği imkânlarla memlekette bazı sanayi kuruluşları kurulmuştur. Ayrıca 1929 yılından itibaren, yüksek gümrük tarifeleri uygulama imkânı, memleket sanayisini dışarının rekabetinden koruyarak geliştirmiştir. Bu dönemde devlet, temel tüketim ve ara malları alanında ithal ikamesi sağlamak amacıyla üç beyaz ve üç siyah projesine öncelik vermiştir. **Un, şeker, pamuklu üç beyazı; kömür, demir ve akaryakıt** da üç siyahı temsil ediyordu. Bu temel malların yurt içinde üretilmesi ile hem döviz tasarrufu sağlanacak, hem de dışa bu maddeler için bağımlılık kalmayacaktı. Devlet bu dönemin şartları gereği, doğrudan sanayi yatırımlarına öncelik verememiş, faaliyetini daha çok insan yetişmesine, eğitime ve altyapı yatırımlarına yöneltmiştir. 1931 yılında, özel sektör girişimlerinin ülke kalkınmasında yetersiz kalması sonucu, bir hazırlık devresinden sonra, 1. Beş Yıllık Sanayi Planı'nı 1934 yılından

itibaren uygulamaya koymuştur. Ancak 1. Beş Yıllık Sanayi Planı'nın uygulanmasından önce, çok önemli düzenlemeler yapılmış ve yeni birtakım müesseseler kurulmuştur. 1933 yılında, Devlet Sanayi Ofisi ile Türkiye Sanayi Kredi Bankası kaldırılarak bunların yerine **Sümerbank** kurulmuştur. Sümerbank'ın faaliyetlerinin ana amacı, özel sektör sanayinin kredi ihtiyaçlarını karşılamak olmakla beraber, esas görevini sanayi planının uygulanması teşkil etmiştir. Sümerbank aynı zamanda daha sonra kurulan diğer devlet kuruluşlarına da örnek olmuştur.(bkz. Sümerbank mad.) 1935 yılında yeraltı kaynaklarının araştırılması için Maden Tetkik Arama Enstitüsü (**MTA**), (bkz. MTA Mad.) elektrik enerji kaynaklarının değerlendirilmesi için Elektrik İşleri Etüt İdaresi (**EİE**), (bkz. EİE Mad.) maden ve elektrik işletmelerini kurmak ve işletmek amacıyla **Etibank** kurulmuştur. Planın uygulanmasına 1934 yılında başlanmış, planda öngörülen tesisler beş yıl içinde tamamlanarak işletmeye açılmıştır. Yine bu devrede planda yer almayan askerî fabrikaların modernizasyon ve genişletilmesine de devam edilmiştir. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri dönemlerinde olmak üzere, birçok defa hüviyet ve şekil değiştirmiştir.

Bakanlığın Kuruluşu ve Gelişmesi: 26.03.1971 / 4-286 sayılı Cumhurbaşkanı Onayı ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı diye adlandırılır. 26.03.1971 / 4-286 sayılı Cumhurbaşkanı Onayı ile - (Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı) diye adlandırılır. 11.12.1971 / 4-1085sayılı Cumhurbaşkanı Onayı ile - Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı diye adlandırılır. 11.12.1971 / 4-1085 sayılı Cumhurbaşkanı Onayı ile - Ticaret Bakanlığı olur. 08.01.1985 / 3143 sayılı yasa ile de Sanayi ve Ticaret Bakanlığı adını alır.

İlk TBMM Hükümetinde "İktisat Vekâleti" olarak yerini alan Bakanlığın görev alanını, "Ticaret, Sanayi, Ziraat, Orman ve Maadin" işleri kapsıyordu. TBMM Hükümetinin ilk İktisat Vekâleti görevine Yusuf Kemal TENGİRŞENK atanmıştır. Cumhuriyet Döneminde ise ilk İktisat ve Ticaret Vekilliğine Hasan SAKA atanmıştır. TBMM Hükümeti döneminde "İktisat Vekaleti" adına uygun olarak geniş bir alanı kapsamaktadır."Ticaret, Sanayi, Orman, ve Maadin, (Madenler)" alanları ile diğer iktisadi alanları da içine alıyordu. Ancak özellikle 1931 yılında Ziraat Vekaletinin, 1939 yılında Ticaret Vekaleti ile Münakalat Vekaletinin kurulmasıyla bu bakanlık iyice küçülmüş, "Sanayi", "Maadin" ve "İş hayatı" nı kapsayan bir bakanlık yapısına dönüşmüştür. Daha sonraki yıllarda Sanayi ve Ticaret Bakanlıkları birkaç kez birleşip ayrılarak bugüne kadar gelmiştir. Bugünkü örgütlenmenin geniş kapsamlı biçimi, "İktisat Vekâleti"nin 1934 yılındaki yapılanmasında açıkça görülmektedir. Bu örgütlenme, tam bir "İktisat Bakanlığı" yapılanması biçimindedir. 27.05.1934 tarih ve 2450 sayılı "İktisat Vekâleti Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanundaki bu kapsamlı örgütlenme; "**Kara Ticareti**", "**Deniz Ticareti**", "**Sanayi ve Maadin**" görevlerini kapsayacak biçimde üç ana alanda biçimlendirilmiştir. Bakanlık; merkez ve taşra teşkilatı ile bağlı ve ilgili kuruluşları kapsamaktadır.

Muhittin DÜNDAR

KAYNAKÇA

"Cumhuriyetimizin 75. yılında Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı ve 50. yıl. Atatürk ve Cumhuriyet Yılları", **Forsnet.**

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri, APK Kurulu Başkanlığı, Mayıs 1985.

**Yusuf Kemal
TENGİRŞENK TBMM
Hükümeti'nin ilk
İktisat Vekili
(03.05.1920 -
30.11.1921)**

**Hasan SAKA
Cumhuriyet
Döneminin
İlk İktisat
Vekili ve İlk
Ticaret
Vekili
(01.11.1923
-
06.03.1924)**

Bağlantılar [kaynağı değiştir]

- **Hasan Saka (1885- 29 Temmuz 1960)**

28/11/2023 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/sanayi-ve-ticaret-bakanligi/?pdf=3383> adresinden erişilmiştir